

УДК 050(458):94(477)"14/18]:[025.2:027.54(477-25)

Тетяна Якубова,
кандидат історичних наук,
науковий співробітник
відділу бібліотечних зібрань
та історичних колекцій НБУВ

Артем Лямець,
кандидат історичних наук,
молодший науковий
співробітник відділу
бібліотечних зібрань
та історичних колекцій НБУВ

Польська періодика — джерело вивчення історії України (XV—XIX ст.)¹

Вивчення історії України тісно пов'язано з книгознавством та бібліотекознавством. Аналіз книжкових зібрань, реконструкція втрачених бібліотек, формування каталогів колекційних книг і періодичних видань, дослідження провенієнції та власницьких знаків, матеріалів, що до 1991 р. не були популяризовані, робота з іноземною українкою — це неповний список важливих напрямів, розглянутих у контексті історичних подій і хронологічних меж. Польська періодика містить масштабний спектр наукових матеріалів, що надають українознавчі відомості, пропонують бібліографічні та біографічні огляди. Українка в польських наукових статтях, надрукованих у журналах: *Świat Słowiański*, *Ateneum*, *Kwartalnik Historyczny* — формує унікальну історіографічну базу, що відбиває особливості польсько-українських відносин XV—XIX ст.

Ключові слова: історія України, польська періодика, колекції, книгознавство, церковні книги.

Польськомовний підфонд Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ)² нараховує 90 983 бібліотечні одиниці польської літератури з різних галузей знань. Тривалий час зібрання було "законсервовано" для історичних досліджень, його науковий інформаційний ресурс вважався неактуальним. Проте польська періодика містить важливі відомості для вивчення історії України (XV—XX ст.), надає можливість представити для вітчизняної історичної науки унікальні матеріали. Варто звернути увагу на періодичні видання, в яких розкрито українознавчу тематику: *Świat Słowiański*, *Kwartalnik Historyczny*, *Ateneum*, *Biblioteka Warszawska*, *Gazeta Polska*, *Przegląd historyczny: miesięcznik naukowy*, *Przegląd europejski naukowy, literacki i artystyczny*, *Nowa biblioteka uniwersalna*.

Періодика висвітлює особливості історичного знання в різний час. Наприклад, у журналі *Świat Słowiański* представлено статті з обґрунтуванням слов'янської ідеї, яка наприкінці XIX ст. стала частиною польської національної доктрини. Фундатори слов'янського напрямку в Польщі — Р. Дмовський, Я. Поплавський — на межі XIX—XX ст. теоретично мотивують позитивний зв'язок польського суспільства зі слов'янським світом [1]. Система відображає життя сім'ї народів, які вийшли з єдиного культурного простору, мають спільну історію та цивілізаційне коріння, зацікавлення й цілі. За різних умов ця філософія веде до об'єднання слов'ян. У контексті слов'янської ідеї в польському науковому соціумі у другій половині XIX —

на початку XX ст. проводилися дослідження окремих питань історії України.

Особливого значення набувала діяльність осіб, безпосередньо причетних до формування та подальшого розвитку певного видання. Наприклад, редактором журналу *Świat Słowiański* від січня 1905 до липня 1914 р. був польський літератор, історик, бібліотекар, журналіст Ф. Конечний. Упродовж 1883—1888 рр. він викладав історію в Ягелонському університеті, отримав учений ступень доктора наук, а 1922 р. став професором історії [2]. Журнал слугував трибуною для популяризації ідеї слов'янського клубу, організованого у Кракові 1901 р. Головною концепцією періодичного видання було прагнення представників польської гуманітарної науки співвіднести "польськість" та славянофільство без ущербу для національного. У журналі друкувалися матеріали різноманітної тематики, висвітлювалися тенденції польсько-російських, польсько-чеських відносин, культура слов'ян Східної Європи³, концентрувалася увага на історії українського народу.

Ознакою польського політичного руху став розвиток польської слов'янофільської філософії на противагу російському панславізму. Друковані матеріали стали інструментом для формування соціального та політичного менталітету громадян. Приміром, у виданні *Świat Słowiański* оприлюднено статтю Е. Колодзейчика "З минулого слов'янофільства в Польщі" [3], в якій зазначалося, що слов'янське питання в Польщі розуміється як відносини рівних із рівними. Метою слов'янського братерства в Польщі стала справа здо-

¹ За матеріалами польськомовного підфонду відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

² Відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій.

³ *Świat Słowiański. Miesięcznik.* — 1909. — Roczniak V-go. — Tom I—szy (Styczeń-Czerwiec 1909). — [Pod. Redakcyą. Dra Feliksa Konecznego. — Kraków, 1909].

буття спільними зусиллями кращої долі та подолання негативного впливу Російської імперії. Ідея польського слов'янофільства була однією з рушійних сил формування тенденції вивчення історії України в контексті історичних подій Польщі.

Характерною рисою періодики були її бібліографічні та довідково-біографічні вектори. У згаданому виданні *Świat Słowiański* побачила світ стаття "Перегляд преси слов'янської" (*Przegląd prasy słowiańskiej*), що містила перелік журналів, матеріали яких присвячено історії слов'янського світу. Автори публікації зазначали, що редакції польського журналу *Lech* вдалося знайти шляхетного русина Василя Січовика, якому належить праця "Листи з Русі-України" (*Listy z Rusi-Ukrainy*), що висвітлює інтелектуальний рух на українських землях. Далі йшлося про те, що в тижневику *Ruslan*, який виходив у Львові упродовж 1897—1914 рр. під керівництвом О. Барвінського, надруковано матеріал про "генезу радикалізму на Русі" в науковому світі та суспільному житті, котра тривала останні 30 років. Зокрема, зазначено, що на українських теренах після періоду козацького романтизму настав період впливу ідей М. Драгоманова.

Польська періодика охоплювала масштабні інформаційні масиви, відповідно, і роль українці в них була доволі виразною. В журналі *Ateneum* оприлюднено роботи, що розкривають українознавчі аспекти часів Великого князівства Литовського, Козацької доби (XV—XVII ст.), Північної війни на Україні. *Ateneum* виходив під редакцією І. Крашевського від 1841 до 1851 р. у Вільно. Упродовж 1877—1897 рр. журнал видавався у Варшаві, редактором був відомий літературний критик П. Хмельовський [16].

Редакція часопису *Ateneum* співпрацювала з багатьма відомими вченими, зокрема істориками, що дає змогу якнайкраще проаналізувати їх творчий шлях, зрозуміти, чому вони зверталися саме до цього видання, які перспективи вбачали для власних наукових амбіцій, які саме роботи пропонували для друку, яка тематика цікавила їх насамперед. Наприклад, 1881 р. на сторінках видання було надруковано працю львівського історика та архівіста А. Прохаски⁴ "Останні літа Вітовта"⁵ [6—7]. Важливим є контекст дослідження: надано історичну картину подій, пов'язаних з пануванням князя Вітовта в Литовських землях, розглянуто період європейського з'їзду монархів у Луцьку в січні 1429 р. Факт непересічний, і акцент зроблено саме на дипломатичній місії. Автор прагнув зрозуміти механізм розв'язання політичних та економічних питань Центрально-Східної Європи. Зауважимо, що для української науки важливим є віднайдення нових імен дослідників, які прагнули пізнати та проаналізувати історію нашої країни [30].

А. Прохаска звертав особливу увагу на питання про коронацію Вітовта і створення окремого литовсько-руського королівства мало вирішуватися саме в

Луцьку, на українській землі. На тлі нерозв'язаних проблем Центральної та Східної Європи (стосунки з турками, події в Чехії, поширення діяльності католицької церкви, торговельні справи) організація особистої зустрічі середньовічних монархів у Луцьку — цілеспрямована, продумана міжнародна подія. А. Прохаска зазначав, що знаменний з'їзд став лише початком подальших важливих переговорів (1429). Стаття містить актуальні матеріали для української біографістики, окреслено життєвий шлях князя Вітовта (поширення меж панування, побудова військових об'єктів тощо).

На шпальтах журналу *Ateneum* виходили наукові роботи інших видатних дослідників. У статті О. Яблоновського⁶ "Людність сільська земель українських" [4] розглянуто питання економічного розвитку українських земель наприкінці XVI ст. Історик стверджував, що доба великого "перелому економічного" на Волині припала на кінець XVI ст. Вагому роль у розвитку господарської діяльності на українських землях відіграли князі Чарторийські, Острожські, Четвертинські, Рузінські. В ту епоху просування польської шляхти за Дніпро характеризувалося безперервністю й торкалося так званих "пустель". Земельні володіння, що їх надавала польська королівська влада, охоплювали цілі повіти і, звісно, не були "пустельними землями" у повному розумінні. Державні акти свідчать, що місцева українська людність не страждала від надмірних податків. Очевидно, польська шляхта враховувала інтереси українців, підтримуючи місцеві традиції, хоча спроби утвердити польську владу також були виразними. Автор зауважує, що на початку XVII ст. доволі заможними були селяни у воєводствах: київському, брацлавському; старостах: лубецькому, остерському, переяславському. Робота О. Яблоновського допомагає глибше зрозуміти біографіку Б. Хмельницького, зокрема подано важливий історичний матеріал про передумови визвольної війни.

Після переїзду до Варшави разом із професором А. Павінським історик видавав матеріали до історії Речі Посполитої — *Źródła dziejowe*. О. Яблоновський умістив у них власні праці, які торкалися історії України XVII—XIX ст.: *Starostwa ukraiinne w pierwszej połowie XVII w.* (Т. V), *Ziemia wołyńska w połowie XVI w.*, *Ukraina* (Т. XX, XXI), *Wołyn i Podole* (Т. XIX), *Ukraina. Kijow-Braclaw* (Т. XXII) [5]. Історик, який упродовж життя досліджував розвиток українських земель за часів польського панування, оприлюднив матеріали у варшавському тижневику *Ateneum*. Тоді це періодичне видання дотримувалося прогресивного вектора, висвітлювало розвиток історичної науки, на його сторінках друкувалися матеріали з історії слов'ян⁷.

Науковий досвід історика Б. Хлебовського також пов'язаний зі згаданим журналом. У статті "Щоденники гусарів в перших роках XVII ст." [10] автор стверджував, що для здійснення зовнішньополітичних планів панівні кола Польщі дедалі більше вимагали військової підтримки козацтва.

⁴ Антоній Прохаска (1852—1930) — працівник львівського земського архіву, історик. У 1921 р. — доктор філософії Львівського університету. Був членом управи та редакційного комітету (1886—1887), почесним представником Історичного товариства. Виступав із доповідями, які стосувалися досліджень з історії Польщі XIV—XV ст.

⁵ Dr. An. Prochaska. Ostatnie lata Witolda.

⁶ Олександр Яблоновський (1829—1913) — польський історик, етнограф. У 1847 р. вступив на філолого-історичний факультет Київського університету св. Володимира. Згодом продовжив навчання в Дерптському університеті, де до 1849 р. вивчав славистику.

⁷ Зокрема, з історії України XV—XIX ст.

Роботи польських істориків О. Яблоновського, А. Прохаски, В. Залеського, Б. Хлебовського потребують подальших аналітичних досліджень, оскільки саме ці діячі були причетні до формування традиції "польської україніки", яку ще розкрито недостатньо.

Окрему частину польськомовного підфунду⁸, що зберігається у відділі бібліотечних зібрань та історичних колекцій Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, формують видання, які містять статистичні відомості. Представлено й окремі статті, присвячені обраній тематиці. Наприклад, у дослідженні В. Залеського "Нова робота статистично-історична"⁹, що вийшло в журналі *Ateneum*, йдеться про податки з українських земель під час війни з Іваном Грозним (1578) [9]. Тоді Сейм ухвалив грошовий збір на військові потреби. Реєстр рекрутів 1578 р., під час владарювання Стефана Баторія, був поданий скарбником і враховувався при формуванні публічних доходів. Військовий податок збирали з українських земель Київщини та Волині. Впродовж 1571—1578 рр. шляхта організовувала грошові стягнення з підлеглих селян на Поділлі й Волині. Наприкінці XVI ст. українські землі, раніше спустошені татарами, залишалися важливими для польської казни, оскільки приносили значний прибуток.

Автор зауважував і про інші джерела, зокрема, що Польщу XVI ст. з погляду географічно-статистичних особливостей досліджував А. Павлинський.

Польськомовна україніка, представлена в періодичних виданнях відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій, має характерні ознаки. В польських наукових статтях події на українських землях за литовських часів та козацької доби розглянуто в контексті історії Польщі, особливу увагу приділено польському впливу на українське населення.

Окремо зупинимось на перспективах тюркологічних досліджень у межах історії України. У журналі представлено наукову роботу Ц. Неймана¹⁰ "Думи українські" [11], а також статтю А. Соколовського "Декілька слів про турецьку політику Стефана Баторія" [14].

Ц. Нейман проаналізував низку українських народних дум¹¹, присвячених легендарним українцям (Самійло Кішка, Іван Богун та ін.), їхній боротьбі проти турецьких і татарських поневолювачів¹². Дослід-

ник поділяє твори на: "думи періоду Хмельниччини (XVII ст.)"¹³ та "думи про історичні битви та походи".

Історичне підґрунтя відносин польської сторони, українців з Османською імперією досліджено у статті А. Соколовського "Декілька слів про турецьку політику Стефана Баторія" [14]. Предмет аналізу — політика польського короля задля утримання добросусідських відносин з Османською імперією¹⁴. Основний метод дослідження — опис політики Стефана Баторія за часів дестабілізації мирних відносин між Польщею та Туреччиною через козацький військовий похід Івана Підкови на Волощину (1517). Польський історик аргументує, що передумови створення на Україні реєстрового козацтва зумовлені відносинами між Польщею та Туреччиною наприкінці XVI ст.

Тюркологічну тематику (зокрема, події Північної війни) порушено в журналі *Ateneum* у статтях К. Кантецького ("Отець Станіслава Августа") [17], К. Яроцьовського ("Станіслав Лещинський після Полтави") [18—19] та ін.

У часописові також досліджено провенієнції польських та українських бібліотек у Житомирі й Луцьку: печатки "Библиотека Вол. Обл. Музея"¹⁵ та *Biblioteka Publiczna w Lucku*¹⁶.

Окремим сегментом польськомовної україніки у відділі бібліотечних зібрань та історичних колекцій НБУВ є колекція журналу *Kwartalnik Historyczny*¹⁷. У виданні представлено бібліографії наукових праць, відомості з української церковної історії тощо.

Бібліографічна цінність "Квартальника..." незаперечна. У 1911 р. у часописові надруковано "Бібліографію польської історії" Є. Барвінського. Наукову роботу систематизовано за такими розділами: історія, географія, археологія, геральдика та генеалогія, нумізматики і сфрагістика, палеографія та дипломатія, хронологія, бібліотеки й архіви, бібліографія, право, освіта та ін. Частина джерел розвідки Є. Барвінського належить до українознавчої тематики [15]. Важливо, що її вивчення польськими істориками має не стихійний чи емпіричний характер, йому притаманний науковий підхід. Наприклад, значну кількість статей з історичною інформацією про Україну, аналізом праць українських дослідників надруковано в рубриці "Рецензії та звіти" (*Recenzji i Sprawozdania*). Зокрема, відгук А. Левицького на серію "Руська історична бібліотека під редакцією Олександра Барвінського" [21] свідчить, що в книзі репрезентовано переклад двох важливих праць: В. Антоновича "Очерк історії великого князівства Литовського" та Д. Іловайського "Історія Росії. Том II". Рецензент звертає увагу на той

⁸ Здебільшого польськомовна україніка.

⁹ Załęski Witold. Nove dzieło statystyczno-historyczne.

¹⁰ Цеслав (Чеслав) Гермогенович Нейман (1852—1906) — польський та український фольклорист, історик. У 1880—90-х рр. Ц. Нейман жив на Україні, плідно співпрацював із журналом "Київська старовина" в якому надруковано більшість його праць: "Куплетные формы народной южно-русской песни" (1883), "Суд Божий над душой грешника" (1884), "Малорусский песенник XVIII в." (1884) [11; 12] та ін. Подільський період життя історика — робота над вивченням, осмисленням, публікацією українського фольклору. Дослідник співпрацював з польськими науковими журналами *Ateneum*, *Wislą*, *Zbiór wiadomości do antropologii krajowej*, *Kraj* [13]. У розвідці *Dumy ukraińskie* (1885) Ц. Нейман розглянув питання походження та поетики українського народного епосу.

¹¹ "Дума про Самійла Кішку", "Дума про Алкана-пашу з Трапезонда", "Дума про поєдинок козака Голоти з татариним", "Веремій Волошин", "Дума про Івана Богуну", "Буря на Чорному морі" та ін.

¹² "Плач невільників на галерах турецьких", "Плач юнака про викуп".

¹³ Мається на увазі "Дума про Івана Богуну", "Дума про Б. Хмельницького та Барабаша", "Дума про битву під Корсунем". Автор зауважує, що в "Думі про Б. Хмельницького та Барабаша" розповідається про події 1647 р., описані в "Літописі Самовидця", "Літописі С. Величка" та ін.

¹⁴ В умовах постійної небезпеки татарських нападів з боку турецько-татарського прикордоння України.

¹⁵ Печатка овальної форми, фіолетового кольору, розмір 30x50 мм.

¹⁶ Печатка фіолетового кольору, без рамки, розмір 15x55 мм.

¹⁷ *Kwartalnik Historyczny* заснований у Львові (1887 р.) істориком Ф. К. Ліске У 1846—1950 рр. журнал виходив у Кракові, від 1950 р. — у Варшаві.

факт, що В. Антонович об'єктивно досліджує відносини Литви, Волині та України, аналізує хроніки М. Стрийковського [21].

Перу М. Гоздави належать рецензії "Київська старовина. Том. XVIII., 1887" [22] та "Уїзди київський та радомисльський, статистичні та історичні замітки" [23]. Дослідник зауважував, що в книзі В. Похилевича представлено детальні карти двох повітів і список населених пунктів.

Частину польських рецензій М. Гоздави також присвячено книгам з історії церкви та християнства на українських землях. Наприклад, робота "Труди комітету історико-статистичного. Опис подільської епархії..." [25]. Видання складається з трьох томів, в їх числі — Уніатський архів з консисторії подільської. Актуальним є й інше дослідження автора — "Кременецьке православне Богоявленське братство. Труди Київської духовної академії" [26]. Книгу видано під редакцією М. Петрова — професора духовної академії в Києві.

Низка відгуків дотичні до проблем книгознавства та бібліотекознавства. І. Лінниченко аналізує "Сборник летописей, относящихся к истории южной и западной Руси, изданный комиссией для разборов древних актов, состоящей при Киевском, Подольском и Волынском генерал-губернаторе..." [24]. Зокрема, наголошено, що видання збірника літописів XVI—XVII ст. опубліковано під редакцією професора київського університету В. Антоновича. Значну частину документів скопійовано з оригіналів рукописів, які зберігалися в Бібліотеці Осолінських у Польщі¹⁸. Для наукової роботи були залучені й спеціальні зібрання, зокрема сегмент документів зазначеної бібліотеки отримав назву "Літописи Волині та України".

Окремі рецензії містили актуальні відомості з архівознавства та книгознавства. Наприклад, відгук на "Архів південно-західної Росії, виданий комісією для розбору стародавніх актів" [28]. У відгуку М. Соколовського "Каталог собрания графа Алексея Сергеевича Уварова..." [29] зазначено, що археолог С. Уваров аналізував низку рукописів.

У журналі *Kwartalnik Historyczny* друкувалися роботи і релігійно-філософської тематики. Окремі з них є цінними для книгознавчих досліджень. Наприклад, у статті М. Соколовського "Мистецтво православної церкви на Русі та в Буковині" [27] представлено історичні відомості про православні церковні книги з археологічно-бібліографічної виставки, яка проходила у Львові (1888). Польський історик дослідив візантійські впливи в оформленні православних церковних видань (формат, стиль, техніка виробу коштовних оправ). Літописи XIII ст. свідчать, що в церквах міст Холм, Володимир, Перемишль, Чернігів зберігались унікальні церковні книги. Православні Євангелія оформлено відповідно до візантійської книжкової традиції. Оправи видань оздоблено золотом і сріблом, прикрашено перлинами, портретами святих на емалі та золотих опуклих табличках. Візантійська орнаментация на церковних книгах вплинула й на орнаментацию слов'янську, приміром на сторінках томів XI—XII ст. використано червоний, жовтий, блакитний

кольори, а XIII ст. — ще й зелений; в оформленні книг не застосовували контрастні відтінки. Візантійський вплив сприяв появі мініатюр. Наприклад, у Холмському Євангелії (XIII ст.) зображено портрети євангелістів, зокрема апостола Марка представлено з власним символом — левом, який тримає в лапах книгу. М. Соколовський зазначав, що наявність вступної віньетки — невеликого малюнка-прикраси на початку книги, ініціалів, фігурних мініатюр — також є елементом візантійської традиції.

У відділі бібліотечних зібрань та історичних колекцій НБУВ досліджено печатки польських та українських бібліотек із різних міст України на сторінках польського журналу *Kwartalnik Historyczny*. Наприклад, *Stowarzyszenie Polskie w Odesie OGNISKO* — печатка фіолетова, круглої форми, розмір — 35x35 мм. "Українська Академія Наук. Історико-філологічний відділ. Бібліотека. Київ" — печатка чорна, круглої форми, розмір — 35x35мм. *Wołyńskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk* — печатка чорного кольору, круглої форми, розмір — 35x35мм. "Бібліотека соціально-економічного відділу. Всеукраїнська Академія Наук" — печатка фіолетова, овальної форми, розмір — 30x55мм. "Библиотека Вол. Обл. Музея" — печатка фіолетового кольору, овальної форми, розмір — 30x50 мм.

Польські наукові журнали *Świat Słowiański*, *Ateneum*, *Kwartalnik Historyczny* — важливі джерела вивчення історії України, що допомагають дослідити та доповнити "світовий досвід формування ресурсів довідкової біографічної інформації в історичній динаміці їх розвитку" [30, с. 27]. Важливим, з погляду сучасної науки, є вивчення біографій польських науковців, які працювали в царині української історії, з'ясування їхньої ролі у формуванні українсько-польського дослідницького підґрунтя (зокрема і книгознавчо-історичного). Такий підхід визначає вагомий сегмент "польського досвіду", який дає змогу пізнати і систематизувати для української науки нові імена, мало відомі, але актуальні дослідження. Отже, українська дослідницька аудиторія має можливість зорієнтуватись у складних системах іноземних періодичних видань, які містять значні масиви історичних відомостей.

Список використаної літератури

1. *Тейковский Б. В.* В защиту Польши. В защиту Славянства / Тейковский Б. В. — Варшава : [s. n.], 2013 — 446 с.
2. *Z nauki Feliksa Konecznego.* — Режим доступу: <http://w.kki.com.pl/piojar/polemiki/koneczny/koneczny.html>. — Назва з екрана. — Доступ 09.03.2017.
3. *Kołodziejczyk E.* Z przeszłości słowianofilstwa w Polsce / E. Kołodziejczyk // *Świat Słowiański.* — 1909. — Rocznik V. — Tom I. — S. 261—263.
4. *Jablonowski A.* Ludność rolnicza ziem ukraińnych / A. Jablonowski // *Ateneum.* — 1882. — Tom I. — Zeszyt II. — S. 298—317.
5. *Яблоновський Олександр Валер'ян* (1829—1913). — Режим доступу: http://istvolyn.info/index.php?option=com_datogallery&func=detail&catid=2&id=699&Itemid=18. — Назва з екрана. — Доступ 1.03.2017.
6. *Prochaska An.* Ostatnie lata Witolda / An. Prochaska // *Ateneum.* — 1881. — Tom IV. — Zeszyt III. — S. 472—525.
7. *Prochaska An.* Ostatnie lata Witolda / An. Prochaska // *Ateneum.* — 1881. — Tom IV. — Zeszyt II. — S. 74—107.

¹⁸ У збірнику містяться літописи: Київський, Межигірський.

8. *Доліновський В. І.* Штрихи до наукової діяльності працівників земського архіву у Львові / В. І. Доліновський // *Архіви України*. — 2013. — № 3. — С. 88—104.
 9. *Załęski W.* Nove dzieło statystyczno-historyczne / Witold Załęski // *Ateneum*. — 1883. — Tom III. — *Zeszyt III*. — S. 574—596.
 10. *Chlebowski B.* Pamiętniki husarza z pierwszych lat XVII wieku / Bronisław Chlebowski // *Ateneum*. — 1882. — Tom II. — *Zeszyt I*. — S. 13—34.
 11. *Cesław N.* Duma ukraińskie / Cesław Neyman // *Ateneum*. — 1885. — Tom IV. — S. 328—353.
 12. *Хоменко Б.* Нейман Чеслав Гермогенович // *Вінниччина фольклорна : довідник / Упоряд. А. М. Подолинний, Т. О. Цвігун*. — Вінниця, 2004. — С. 54.
 13. *Шалак О.* Цеслав (Чеслав) Нейман — прихильник наукових засад Павла Чубинського та Оскара Кольберга / Оксана Шалак // *Матеріали до української етнології*. — 2009. — № 8. — С. 36—43.
 14. *Sokołowski A.* Kilka słów o tureckiej polityce Stefana Batorego / August Sokołowski // *Ateneum*. — 1886. — Tom I. — S. 511—532.
 15. *Barwiński E.* Bibliografia historii Polskiej / E. Barwiński // *Kwartalnik historyczny*. — 1911. — *Rocznik XXV*. — S. 131—143.
 16. *Ateneum : Encyklopedia Powszechna: z 16 tomów*. — Warszawa : Wydawnictwo towarzystwa akcyjnego odlewni czcionek i drukarni S. Orgelbranda Synow, 1898. — T. 1. / Orgelbrand S. — S. 536.
 17. *Kantecki K.* Ojciec Stanisława Augusta / Klemens Kantecki // *Ateneum*. — 1876. — Tom. III — S. 1—71.
 18. *Jarochoński K.* Stanisław Leszczyński po Puławie / Kazimierz Jarochoński // *Ateneum*. — 1883. — Tom I. — *Zeszyt I*. — S. 1—28.
 19. *Jarochoński K.* Stanisław Leszczyński po Puławie / Kazimierz Jarochoński // *Ateneum*. — 1883. — Tom I. — *Zeszyt II*. — S. 278—310.
 20. *Чухліб Т.* Українське козацтво в політичних планах Речі Посполитої / Тарас Чухліб // *Польсько-українські студії. Україна-Польща: історична спадщина і суспільна свідомість: матеріали міжнародної наукової конференції, Кам'янець-Подільський, 29—31 травня 1992 р.* — Київ : Либідь, 1993. — С. 55—62.
 21. *Lewicki A.* Ruska historyczna Biblioteka pod redakcją Oleksandra Barwińskiego. Tom VI. Istoria Wętykoho kniazivstwa Lytowskoho wid najdawniejszych czasów aż do upadku udiłnoi systemy w Lytowskiej Rusy W. Antonowycza i D. Howajskoho / A. Lewicki // *Kwartalnik historyczny*. — 1888. — *Rocznik II*. — S. 132—135.
 22. *Gozdawa M.* Kievská Starina. Tom XVIII. 1887 / Marek Gozdawa // *Kwartalnik historyczny*. — 1888. — *Rocznik II*. — S. 135—139.
 23. *Gozdawa M.* Uiezdzy kiewskij i radomyskij, statisticzeskija i istoriczeskija zamietki, zebrał Wawrzyniec Pochilewicz, Kijów, 1887 / Marek Gozdawa // *Kwartalnik historyczny*. — 1888. — *Rocznik II*. — S. 139.
 24. *Linniczenko J.* Zbiór latopisów odnoszących się do południowej i zachodniej Rusi. Wydawnictwo komisji rządowej w Kijowie, 1888 / J. Linniczenko // *Kwartalnik historyczny*. — 1888. — *Rocznik II*. — S. 280—282.
 25. *Gozdawa M.* Trudy komiteta istoriko-statisticzeskage opisania podolskiej eparchii, Tom III. Kamieniec Podolski, 1887 / Marek Gozdawa // *Kwartalnik historyczny*. — 1888. — *Rocznik II*. — S. 136—138.
 26. *Gozdawa M.* Kremeneckoje pravoslavnoje Bogojawlenstoje bractwo. Trudy kiewskoj duchownoj akademii, 1837 / Marek Gozdawa // *Kwartalnik historyczny*. — 1888. — *Rocznik II*. — S. 140—141.
 27. *Sokołowski M.* Sztuka cerkiewna na Rusi i na Bukowine / Maryan Sokołowski // *Kwartalnik historyczny*. — 1889. — *Rocznik III*. — S. 619—657.
 28. *J. A. M.* Archiv jugo-zapadnoj Rossii, izdajemyj komissiejju dla razbora drevnich aktow, część VII, tom I. 1886. Kijów // *Kwartalnik historyczny*. — 1888. — *Rocznik II*. — S. 282—283.
 29. *Sokołowski M.* Katalog zbioru starozytności hr. Uwarowa. Moskwa, 1887 / Maryan Sokołowski // *Kwartalnik historyczny*. — 1888. — *Rocznik II*. — S. 53.
 30. *Поник В. І.* Ресурси довідкової біографічної інформації: історичний досвід формування, сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку : монографія / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. — Київ, 2013. — 520 с.
 31. *Ковальчук Г. І.* Дослідження історії книжкової культури України / Г. І. Ковальчук // *Вісник Національної академії наук України*. — 2016. — № 4. — С. 76—83.
 32. *Oświecim S.* Dyaryusz Stanisława Oświecima 1643 do 1651 / wyd. Czermak Wiktor. — Kraków : Akademia Umiejętności, 1907. — 427 s.
 33. *Ковальчук Г. І.* Книжкові пам'ятки (рідкісні та цінні книжки) в бібліотечних фондах / Г. І. Ковальчук. — Київ: Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2004. — 644 с.
 34. *Kamiński A.* Barwiński Eugeniusz // *Słownik biograficzny archiwistów polskich*. — Warszawa — Łódź : Państwowe Wydawn. Nauk, 1988. — T. I. — S. 34—35.
 35. *Lewicki A.* Hruszewskij M. Wstępny wykład z dawnoji istorji Rusy / A. Lewicki // *Kwartalnik historyczny*. — 1895. — S. 565—567.
- Изучение истории Украины тесно связано с книговедением и библиотековедением. Анализ книжных собраний, реконструкция утраченных библиотек, формирование каталогов коллекционных книг и периодических изданий, исследование провенанций и знаков владельцев, материалов, которые до 1991 г. не были популяризированы, работа с иностранной украиникой — это лишь неполный список важных направлений, которые рассматриваются в контексте исторических событий и хронологических границ. Польская периодика содержит масштабный спектр научных материалов, которые предоставляют украиноведческие сведения, предлагают библиографические и биографические обзоры. Украиника в польских научных статьях, которые напечатаны в журналах: Świat Słowiński, Ateneum, Kwartalnik Historyczny — формирует уникальную историографическую базу, которая отображает особенности польско-украинских отношений XV—XIX ст.*
- Ukrainian history studying closely related with library and information science. Book collections studying, lost libraries reconstruction, development of collection books and periodicals catalogs, research of proveniences and owner's signs, analysis of materials that weren't being popularized till 1991, research of foreign Ukrainika — all of that is the incomplete list of important directions, which are reviewed in the context of historical events and chronological borders. Polish periodicals consist of the large spectrum of research materials. Publications provide Ukrainian study information, offer bibliographical and biographical survey. Ukrainika in Polish scientific articles, which were printed in journals: Świat Słowiński, Ateneum, Kwartalnik Historyczny, are formed the unique historiography base. It reflects the features of Polish-Ukrainian relations in XV—XIX centuries.*

Надійшла до редакції 15 травня 2017 року